

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

THE IMPACT OF THE WAR ON THE ECONOMY OF UKRAINE

Чубка О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Національний університет «Львівська політехніка»

Косик В.М.

студентка,
Національний університет «Львівська політехніка»

Chubka Olha, Kosyk Viktoriia
Lviv Polytechnic National University

Досліджено показники функціонування економіки України, основні чинники впливу у зв'язку із повномасштабною війною росії проти України, їх наслідки. З метою глибокого та змістовного аналізу, досліджено, як змінювались економічні показники (валовий внутрішній продукт, рівень інфляції та безробіття, стан платіжного балансу України) протягом тривалого періоду, проведено порівняння показників у мирний час, у період пандемії та у воєнний час. Встановлено, яких саме наслідків зазнали економічні показники та проаналізовано прогнози щодо подальшої їх динаміки в умовах воєнного стану. Доведено, що не всі категорії зазнають кризового занепаду, а деякі вже встигли пристосуватись до теперішніх умов. Досліджено роботи українських науковців, які аналізували становище української економіки у воєнний час, а також шляхи її відновлення. Відзначено, що українська економіка потребує відновлення бізнесу; важливе значення має міжнародна фінансова допомога; Україні потрібне тотальне відновлення усіх сфер діяльності та спрямованість на створення самостійної та сильної економіки. Виокремлено роль допомоги міжнародних партнерів та її вплив на відновлення економіки.

Ключові слова: війна, економіка, динаміка, зростання, зниження, адаптація.

The article were examined the main indicators of the functioning of the economy of Ukraine, as well as the factors of influence on the national economy of Ukraine, which were appeared as a result of the full-scale war of russia against Ukraine, and also their consequences. The text of the article includes an analysis of the already available scientific works of Ukrainian scientists, coverage of their individual aspects and topical issues, as well as a study of the opinions of specialists, public sources, and statistical data for recent years. It has been proven that after the russian invasion, the indicators of Ukraine's economy underwent significant fluctuations, the state's position among international partners deteriorated, and there was a need to support and stabilize declining economic processes. From the works of the researchers, it was noted that: the Ukrainian economy needs business recovery; important international financial assistance; Ukraine needs a total restoration of all spheres of activity and a focus on creating an independent and strong economy. For the purpose of deeper and meaningful analysis, it was studied how these indicators changed over a long period, and it was also possible to compare the results in peacetime, the pandemic period and wartime. It is important that the main economic indicators, that have undergone changes and are studied in this work, are the gross domestic product, the level of inflation and the level of unemployment, the state of Ukraine's balance of payments. It was established what exactly the consequences of the above-mentioned indicators were, and the forecasts regarding their further dynamics in the conditions of martial law were analyzed. It was also noted that not all categories are experiencing crisis declined, and some have already managed to adapt to the current conditions. Also, it was highlight what is the role of assistance from international partners and its impact on economic recovery. All studies were evaluated, then they were summarized and systematized in order to stimulate further research in this field, which will help in solving the current problems of the national economy of Ukraine during the war and post-war times.

Keywords: war, economy, dynamics, growth, decrease, adaptation.

Постановка проблеми. Проблема функціонування української економіки в період війни із росією стала однією із найактуальніших у цей складний час не лише на вітчизняному рівні, а й на

світовому. Усі економічні показники (ВВП, рівень цін та інфляція, рівень безробіття тощо) зазнали раптових, сильних і негативних зрушень внаслідок повномасштабного нападу російської федерації

і його наслідків: руйнувань, масової міграції населення, тимчасової окупації деяких регіонів, розривання виробничих і логістичних зв'язків. Тому порушення цієї проблеми має винятковий характер як явища в цілому, так і конкретного значення для кожного свідомого українця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початком повномасштабної війни в Україні та всіма її негативними наслідками на економічні процеси, у науковців з'явилася нова тема для дослідження. Так, вплив війни на економіку країни висвітлюється у працях Євсєєвої О. О. [1], Обіход Т. В. та Бородіної О. М. [2], Науменко В. О. та Ріппи М. Б. [3] тощо. Так, у своїй праці Євсєєва О. О. стверджує, що важливою є підтримка українського бізнесу, адже він виступає підґрунтям роботи української економіки у час воєнного стану. Дослідження Обіход Т. В. та Бородіної О. М. охоплює глобальне питання трансформації економіки України після закінчення російсько-української війни. Автори вважають, що одним із основних напрямків, які сприятимуть розвитку України після війни, є відновлення економіки України як самостійної та самодостатньої системи, з допомогою фінансової та технічної допомоги партнерів. Науменко В. О. та Ріппи М. Б. виокремлюють важливість фінансової допомоги від міжнародних партнерів, і з цим неможливо не погодитись.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Тема війни в Україні та функціонування її економіки в період воєнного загострення потребує більш детального аналізу, оскільки має багато аспектів, які важливо продовжувати досліджувати як з теоретичного, так і з практичного боку. Оскільки стан національної економіки описується за допомогою основних макроекономічних показників (ВВП та темп його зростання; рівень інфляції; рівень безробіття; стан платіжного балансу), то саме ці показники виступатимуть об'єктом дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз впливу воєнних умов на базові економічні процеси в Україні та здатність економіки до адаптації в такий непростий період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, національна економіка давно сформована та є невід'ємною частиною функціонування кожної сучасної держави. Економіка України, як головний об'єкт даного дослідження, є ринковою економікою, що розвивається, та посідає 41-ше місце у світі за розміром ВВП (за паритетом купівельної спроможності) [4]. Однак, після російського вторгнення, показники економіки України зазнали значних коливань, становище держави серед міжнародних партнерів погіршилось, виникла потреба в підтримці та стабілізації спадних економічних процесів.

Так, найголовнішим показником як для будь-якої країни, так і для України зокрема, є рівень ВВП. Динаміку даного показника за останні 5 років – у мирний період, роки пандемії, період війни – зображено на рис. 1. Поступове зростання рівня номінального ВВП спостерігається у 2018–2020 роках. Незважаючи на спалах пандемії коронавірусу та певну ізоляцію України, ВВП зріс на майже 25% у 2021 році. Однак, вже у 2022 році за даними Держстату у 1 кварталі ВВП України впав на 15,1% у порівнянні із 1 кварталом 2021 року, після зростання на 6,1% у 4 кварталі минулого року [6].

За аналізом Нацбанку, у 2 кварталі падіння ВВП сягнуло 40%, незважаючи на те, що вдалося провести відносно успішну посівну кампанію, відновити логістику через західний кордон [7]. Аби стимулювати зростання ВВП, необхідно розробити декілька альтернативних рішень, актуальні варіанти яких запропоновані у праці Обіход Т. та Бородіної О.: економічне планування, створення нових та реорганізація існуючих підприємств, підвищення кваліфікації працевлаштованих громадян, запровадження новинок науки й техніки

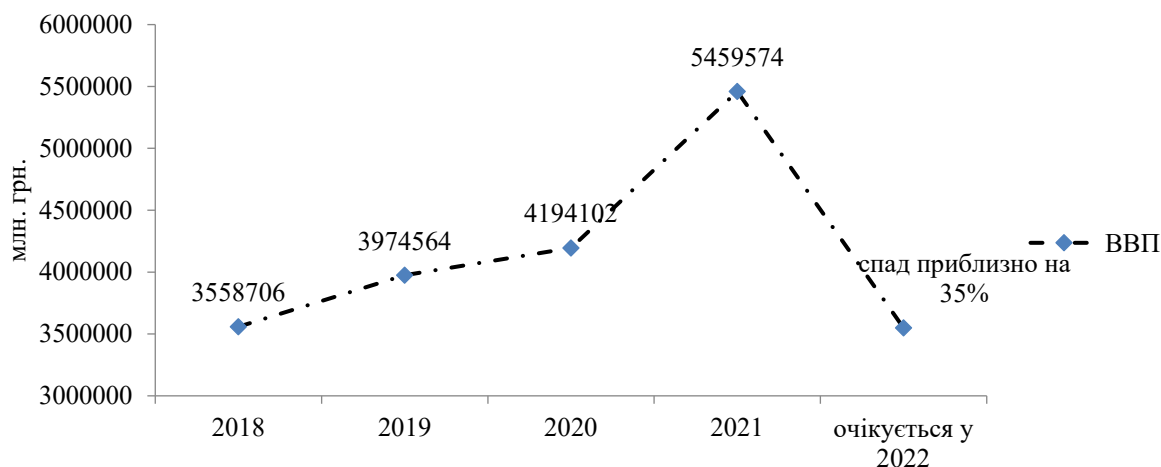

Рис. 1. Динаміка ВВП України за 2018–2022 роки, млн грн

Джерело: [5]

стануть поштовхом до швидкого відновлення національної економіки [2, с. 29].

На жаль, війна вдарила по країні та пришвидшила інфляцію, що проявляється переважно у формі інтенсивного зростання цін на товари та послуги, не обумовленого підвищенням їхньої якості [8]. Загалом, інфляція є цілком нормальним явищем при коректному функціонуванні економіки: високому її розвитку, без впливу негативних факторів (пандемії, кризи, у випадку України – війни) тощо. Проте, у випадку тривалого зростання цін має місце зниження купівельної спроможності національної грошової одиниці, її знецінення відносно іноземних валют. Рівень інфляції в Україні наведений на рис. 2.

Отже, стрімке зростання рівня інфляції розпочалось у 2015 році, однією з його причин стали бойові дії в зоні АТО у 2014 році. Ці події стали причиною кризи: валовий внутрішній продукт у державі знизився на 15%, реальні доходи домогосподарств скоротились приблизно на 30%, а курс гривні обвалився втричі. Такий шквал негараздів закономірно викликав стрибок інфляції та подальше її зростання включно до 2021 року. Не варто виключати з причин інфляції в Україні та світі й пандемію коронавірусу – психологічний фактор зіграв злий жарт із населенням: люди масово почали скуповувати продукцію та виводити гроші в готівку. Далі спостерігався новий різкий ріст показника інфляції в Україні у 2022 році – через війну росії з Україною, що розпочалась у лютому та триває досі. Прогнозується, що наприкінці 2022 року темпи зростання споживчих цін перевищать 30% [10]. Війна, окупація територій стали причиною руйнації інфраструктури, виробничих потужностей, скорочення асортименту окремих товарів, припинення та зниження діяльності підприємств, зростання їхніх витрат, порушення логістичних ланцюгів тощо. Усі ці процеси спричинили стрибки в інфляції не лише в Україні, а й у багатьох інших країнах-партнерах. Стан економіки України продовжує перебувати у хиткому становищі – за декілька місяців інфляція

в Україні сягнула показника 357,6% при рівні інфляції 306,4% у січні 2022 року. Глобальний ціновий тиск продовжує зростати. Однак, за прогнозами Нацбанку, варто очікувати зниження рівня інфляції до 20,7% у 2023 році, до 9,4% у 2024 році. Наближення до цілі 5% передбачається у 2025 році [10]. Вірячи таким прогнозам, можемо ствердити, що українська економіка потроху адаптується до умов війни, завдяки допомозі країн-партнерів – США, що виділили більше 13,6 млрд доларів гуманітарної, економічної та оборонної допомоги, Польщі (допомога перевищила 875 млн доларів), Японії (300 млн доларів пожертвувань та прямої допомоги) та багатьох інших [3, с. 42].

Наступним, не менш важливим показником для аналізу, є рівень безробіття в Україні, зокрема у стані війни. Ця проблема зараз набула особливо гострого поширення, адже десятки підприємств були зруйновані, скоротили свої потужності, а тисячі українців були вимушені виїхати в інші області або ж навіть за кордон. Питання масового безробіття завжди було проблемою української економіки, до того ж тисячі українців залишаються безробітними чи працюють неофіційно (рис. 3).

У 2020 році кількість офіційно зареєстрованих безробітних досягла «піку» у дослідженому періоді. Локдаун став несподіваним фактором безробіття, однак вже у 2021 році спостерігається різкий спад – економіка стабілізувалась, багато робочих місць були переведені у дистанційний режим. Проте наступним, більш переломним періодом для зайнятих українців стала війна із росією у лютому 2022 (рис. 4).

Отож, у січні 2022 року показник дещо підвищився у порівнянні з кінцевим показником 2021 – приблизно на 20 тисяч осіб, у лютому показник майже не зазнав змін. В подальшому показник зазнав нестабільних коливань – така тенденція може бути спричинена кількома факторами: початком сезонних робіт, виїздом українців закордон, мобілізацією. За словами НБУ, рівень безробіття в Україні на теперішній час сягає близько 35%, тому стверджувати про

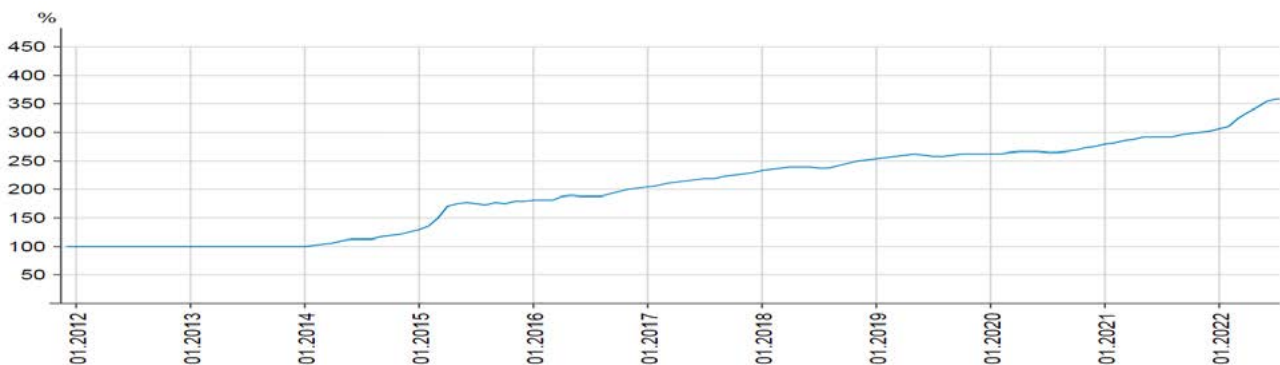

Рис. 2. Динаміка рівня інфляції в Україні протягом 2012–2022 рр.

Джерело: [9]

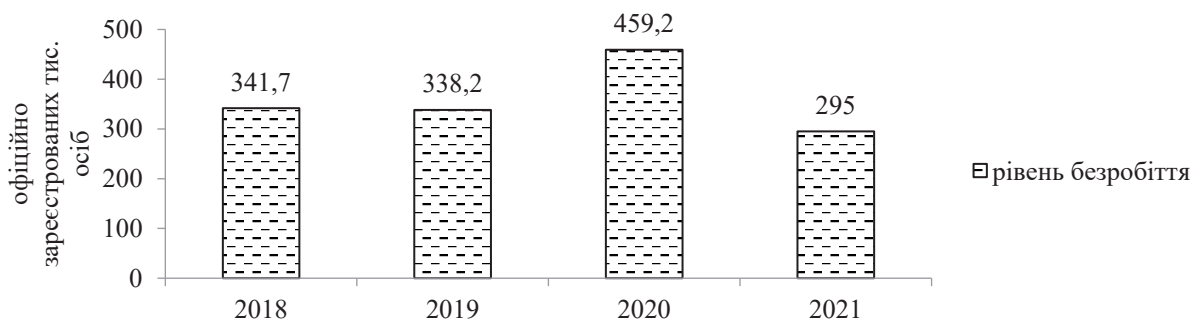

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття в Україні протягом 2018–2021 рр.

Джерело: [11]

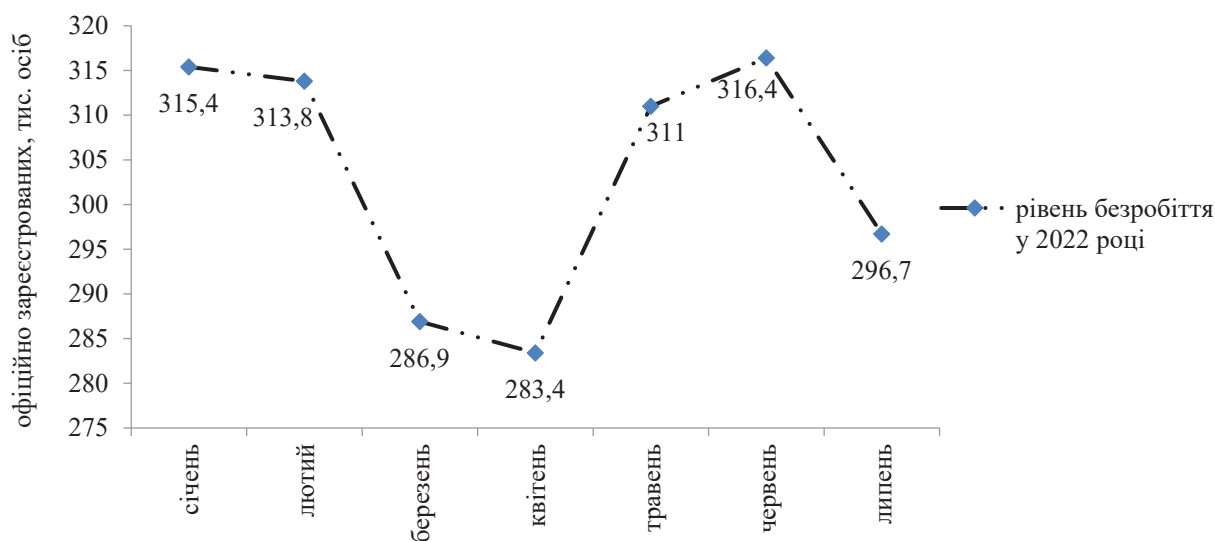

Рис. 4. Динаміка безробіття в Україні протягом 2022 року

Джерело: [11]

позитивні зміни неможливо. Однак, залишати питання масового безробіття невирішеним означає лише погіршити і так хитке становище української економіки в стан війни та у воєнному майбутньому. Нові робочі місця можуть стати чудовим рішенням даної проблеми. Варто відмітити, що Євсеєва О. О. зосереджує увагу на процесі релокейту, як одному із векторів розв'язання проблеми безробіття у теперішній час. Так, переміщення потужностей в інше місце або навіть за кордон збереже робочі місця та надасть нові, підтримуючи економіку [1, с. 25].

Стан платіжного балансу України характеризує співвідношення суми грошових надходжень у країну з-за кордону і суми видатків країни за кордон. Війна з Росією призвела до значного погіршення платіжного балансу, спричинивши його дефіцит на рівні 3,3 млрд дол. США (проти профіциту \$0,4 млрд дол. США за аналогічний період 2021 року) (рис. 5).

У 2019 році порівняно із 2018 роком спостерігається позитивна зростаюча динаміка. Погіршення розпочалось з 2020 року, як

можливий наслідок епідемії коронавірусу. За неповний 2022 рік відчутне катастрофічно різке зниження показника, спричинене війною, спостерігаються радикальні зміни обсягів валютно-фінансових потоків між резидентами і нерезидентами України, а також виникнення певних диспропорцій, що вимагають адекватної реакції органів макроекономічного регулювання. На жаль, зараз Україна не має змоги відшкодувати негативне сальдо платіжного балансу, адже зазнає значних втрат для втримання економіки від краху та забезпечення громадянам базових потреб, порятунку ВПО від війни, обладнання військових провізій та обмундируванням, потребує допомоги партнерів з-за кордону. Варто зауважити, що значна сума допомоги надається безповоротно та безоплатно, тому показник міг бути значно гіршим. Логічним є те, що упродовж війни та деякий час після неї в Україні не буде змоги виправити стан даного показника, тому очікується його погіршення.

Висновки. Підсумовуючи сказане, варто зазначити, що процес адаптації України до

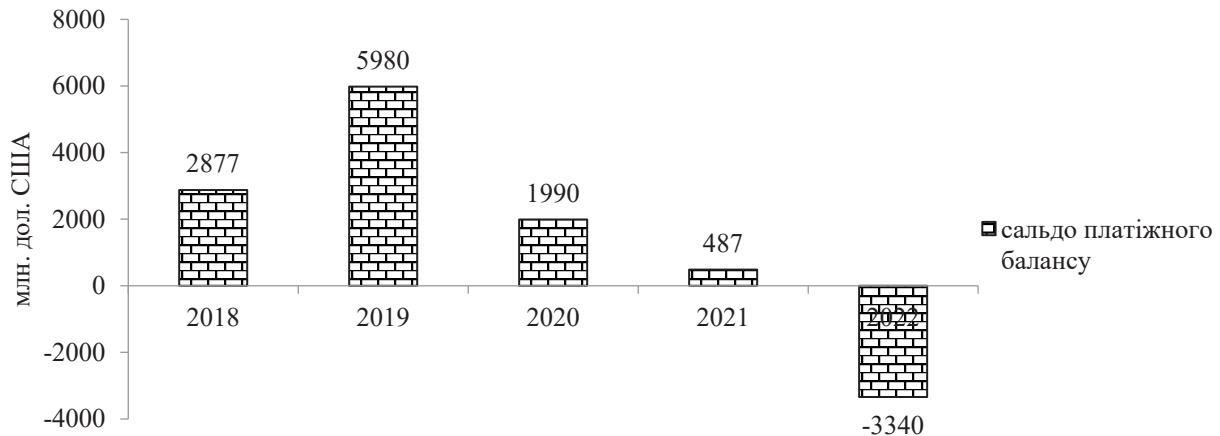

Рис. 5. Динаміка зведеного платіжного балансу України за 2018–2022 рр.

Джерело: [12]

війни все ще триває, та, на жаль, не має жодних термінів чи прогнозів дати свого завершення. Тому, дослідження таких показників як ВВП, інфляція та інші економічні категорії має ключове значення як з наукової точки зору, так і в практичній сфері, адже правильне

визначення проблеми допоможе відшукати шляхи до її вирішення, які зараз особливо потрібні Україні та її економіці. Важливим буде дослідження нових сфер діяльності, заснування нових підприємств та підтримка вже існуючих, допомога з-за кордону тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Євсєєва О. О. Релокейт бізнесу в умовах війни: виклики, механізми впровадження, переваги та недоліки : *Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція “Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду”*. Чернігів, 2022. С. 25–28.
- Обіход Т. В., Бородіна О. М. Трансформація економіки України після війни : *Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція “Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду”*. Чернігів, 2022. С. 29–31.
- Науменко В. О., Ріппа М. Б. Міжнародна фінансова допомога для України в умовах повномасштабного вторгнення росії : *Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція “Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду”*. Чернігів, 2022. С. 41–43.
- Національна економіка. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0
- Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
- Державна служба статистики України. Новини. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
- Фінанси та економіка. Інтерв'ю Дениса Шмигала. URL: <https://finbalance.com.ua/news/shmihal-vvp-ukrani-v-2022-rotsi-vpade-ne-menshe-nizh-na-35>
- Енциклопедія сучасної України. Інфляція. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12446
- Індекс інфляції в Україні 2022. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
- Мультимедійна платформа іномовлення України. Наслідки війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3533894-naslidki-vijni-v-ukraini-inflacia-cogoric-perevisit-30.html>
- Кількість зареєстрованих безробітних. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/> безробітні
- Платіжний баланс України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/>

REFERENCES:

- Ievsieieva O. O. (2022) Relokeit biznesu v umovakh viiny: vyklyky, mekhanizmy vprovadzhennia, perevahy ta nedoliky [Business relocation in wartime: challenges, implementation mechanisms, advantages and disadvantages]. *All-Ukrainian interdisciplinary scientific and practical conference “Transformation processes in the conditions of war and the post-war period”*. Chernihiv, pp. 25–28.
- Obikhod T. V., Borodina O. M. (2022) Transformatsiia ekonomiky Ukrainy pislia viiny [Transformation of Ukraine's economy after the war]. *All-Ukrainian interdisciplinary scientific and practical conference “Transformation processes in the conditions of war and the post-war period”*. Chernihiv, pp. 29–31.

3. Naumenko V. O., Ripa M. B. (2022) Mizhnarodna finansova dopomoha dlia Ukrainy v umovakh povnomashtabnoho vtorhnennia rosii [International financial aid for Ukraine in the face of a full-scale Russian invasion]. *All-Ukrainian interdisciplinary scientific and practical conference "Transformation processes in the conditions of war and the post-war period"*. Chernihiv, pp. 41–43.

4. National economy. Wikipedia. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0

5. Gross domestic product (GDP) in Ukraine. Ministry of Finance. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

6. State Statistics Service of Ukraine. News. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/>

7. Finance and economy. Interview by Denys Shmyhal. Available at: <https://finbalance.com.ua/news/shmihal-vvp-ukrani-v-2022-rotsi-vpade-ne-menshe-nizh-na-35>

8. Encyclopedia of modern Ukraine. Inflation. Available at: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12446

9. Inflation index in Ukraine 2022. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>

10. Multimedia platform of foreign language of Ukraine. Consequences of war. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3533894-naslidki-vijni-v-ukraini-inflacia-cogoric-perevisit-30.html>

11. Number of registered unemployed. Ministry of Finance. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2022/безробітні>

12. Balance of payments of Ukraine. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/>